

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Документът е изготвен от работна група в МОН с участието на представители на Министерството на труда и социалната политика, Агенцията за социално подпомагане, Държавната агенция за закрила на детето, Националната мрежа за децата, Фондация “Асоциация Анимус”, Асоциация “Родители”, Сдружение “Дете и пространство” и УНИЦЕФ България

2017 г.

Съдържание:

- I. ИЗМЕРЕНИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

- II. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ
 1. Принципи, ценности, философия
 2. Разработване на система от мерки за реализиране на сигурна образователна среда
 - 2.1. Създаване на Координационен съвет
 - 2.2. Оценка на ситуацията
 - 2.3. Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза
 - 2.4. Планиране/актуализиране на дейности по превенция
 - 2.4.1. Дейности по превенция на равнище институция
 - 2.4.2. Дейностите за превенция на ниво клас/група
 - 2.5. Дейности по интервенция
 - 2.5.1. Дейности по интервенция на ниво институция
 - 2.5.2. Дейности по интервенция на ниво група/ клас
 3. Работа с родители
 4. Ресурсна обезпеченост

Приложения 1,2,3

I. ИЗМЕРЕНИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

Какво е насилие?

“Насилие” е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлуатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето.

“Психическо насилие” са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплахата, дискриминацията, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда.

“Сексуално насилие” е участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото”.

“Пренебрегване” е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето да осигури развитието, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

Насилието може да бъде от възрастен към дете, между деца и от дете към възрастен.

I. ИЗМЕРЕНИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

Тормозът е специфичен вид насилие, но не всеки акт на насилие е тормоз.

Професор д-р Дан Олвеус определя тормоза като „повтарящи се във времето негативни действия от страна на един или повече ученици, когато някой умишлено причинява или опитва да причини травма или дискомфорт на друго дете чрез физически контакт, чрез думи или по друг начин.”

Ключови в разбирането за тормоза са следните **характеристики**:

- **злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;**
- **извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира;**
- **повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на насилие.**

I. ИЗМЕРЕНИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

Проявите на тормоз могат да бъдат описани като :

Физически тормоз , например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Психически тормоз, например, подмятане, подиграване, обиди, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на личните вещи, кражба, заплашителни погледи, неприятелско следене; словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят детето. Когато е в група – под формата на изолиране, игнориране, изключване от групови дейности, избягване, одумване и разпространение на зловни слухове;

Сексуален тормоз представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н.

Кибернасилие и кибертормоз – насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства. Включват създаване и разпространение на обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето; снимането на дете с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис без негово съгласие, кражба на самоличност/профили, обиди, разпространение на слухове в социалните мрежи и др.

I. ИЗМЕРЕНИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

Разлики между тормоз, закачки или игра между учениците

- Ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за **игра**.
- Ако ученикът, към когото са отправени подигравките, поиска от другото дете да спре и той или тя не спират да се подиграват, тогава става въпрос за **тормоз**.
- Ако ученикът, който дразни, продължава да дразни или дразни отново и отново, това е **тормоз**.
- Ако дразненето е за нещо, което ученикът не може да промени (височина, носене на очила, тегло, способност да чете, атлетически способности и пр.), тогава може да е **тормоз**.
- Ако има и други хора наоколо, които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки, това е **тормоз**.
- Ако едното дете е по-силно или по-популярно, по-голямо на възраст или по-властно, това може да е **тормоз**.

Ако се касае просто за приятелска игра, учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз, е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

I. ИЗМЕРЕНИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

Признаци, по които може да се разпознаят насилието и тормозът:

- **различни по вид и цвят натъртвания**, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- **неправдоподобни или объркани обяснения** за травмите, включително еднорични отговори;
- **безпокойство и крайности в поведението** - от агресивност до пасивност;
- **лоша представа за себе си** - децата смятат, че са заслужили насилието;
- **прекалена отстъпчивост на детето** и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- **влошаване на здравословното състояние**, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- **влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия** от училище;
- **детето може да стане затворено и изолирано**, да не желае да контактува с връстниците си;

I. ИЗМЕРЕНИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

- **агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;**
- **внезапни избухвания**, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- **бягане и криене**, включително зачестили бягства от училище;
- **загуба на доверие, неучастие в общите занимания** в училище, **ниска самооценка;**
- **употреба на алкохол, медикаменти, занемаряване** (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да сресва косата си);
- **психосоматични симптоми**, като болки в стомаха, главоболие, гадене и др., оплаква се, че сънува кошмари и сънят му е нарушен и др.

II. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

1. Принципи, ценности, философия

Институциите в системата на училищното образование самостоятелно разработват и прилагат цялостни политики за:

1. подкрепа за личностно развитие на детето и ученика;
2. изграждане на позитивен организационен климат;
3. утвърждаване на позитивна дисциплина;
4. развитие на училищната общност.

Съобразно потребностите на институцията те биха могли да бъдат оформени в самостоятелен документ или да са част от общите политики за развитие на институцията и осигуряване на сигурна образователна среда.

II. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

Основни цели на политиката за превенция и интервенция на насилието са:

- **Да създаде позитивна култура и климат** в училището;
- **Да повиши осведомеността** на всички участници в процеса на училищното образование, че насилието е неприемливо поведение;
- **Да разработи система за превенция**, която създава условия за превантивна работа с групата/класа и включва децата в образователни дейности, семинари, работилници, които да ги запознаят с различните форми на насилие и тормоз, да възпитават уважение и толерантност към различията, етика на взаимоотношенията, кое поведение е приемливо и кое - не, как да се реагира на неприемливо поведение, др.
- **Да създаде система за интервенция** - правила и процедури във връзка с всяка една проява на насилие и тормоз, вкл. по отношение на идентифициране, сигнализиране и проследяване на ефективността от дейностите;

Да създаде система за предоставяне на подкрепа за пострадалите и въвлечените в ситуацията на насилие и тормоз;

- **Да развие устойчива система за изграждане на капацитет у всички участници в образователния процес** под формата на обучителни дейности, механизми за сътрудничество с други, външни за училището, центъра за подкрепа за личностно развитие, специализираното обслужващо звено служби, организации или институции, изграждане на ефективна система за дежурства и др.

II. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

Цялостната политика се реализира на равнище училище, център за подкрепа за личностно развитие, специализирано обслужващо звено и на равнище група/клас, като на всяко едно от тези равнища се осъществяват дейности по превенция и интервенция (реакция).

Превенцията на насилие и тормоз включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието.

Интервенциите включват отговора на институцията при възникнали ситуации на насилие и тормоз. Това са последователни действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на насилие, тормоз и криза и се реализират като отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, въввлечено пряко или косвено в ситуацията, като се прилага принципът на най-добрия интерес на детето.

II. Политика за превенция и интервенция на насилие и тормоз

2.1. Създаване на координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с насилието и тормоза.

2.2. Оценка на ситуацията.

Оценката се организира от ръководството на институцията и се осъществява от координационния съвет в началото на учебната година. Резултатите от оценката и наличието на проблем се представят от координационния съвет и се обсъждат на тематичен педагогически съвет.

2.3. Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза.

Планът за изпълнение се изготвя и реализира от координационния съвет и се утвърждава от директора с продължителност от една учебна година, като се актуализира в началото на всяка учебна година.

II. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

2.4. Планиране/актуализиране на дейности по превенция

2.4.1. Дейности по превенция на равнище институция

- Създаване/актуализиране на етичен кодекс на училищната общност
- Създаване на единни училищни правила, които да станат част от Правилника за дейността на институцията.
- Създаване/актуализиране на етичен кодекс на училищната общност
- Създаване на единни училищни правила, които да станат част от Правилника за дейността на институцията
- Внасяне на промени в Правилника за дейността на институцията при необходимост
- Запознаване на цялата училищна общност с определението, проявлението и последиците от насилието и тормоза
- Подобряване на системата от дежурства с оглед недопускане на насилие и тормоз
- Повишаване квалификацията на педагогическия персонал
- Информирание и актуализиране на информацията за наличните ресурси в общността

II. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

2.4.2. Дейности за превенция на ниво клас/група

- **Децата и учителят създават правила за поведение** на групата/класа
- **Обучителни дейности и работа с класа/групата**, в които водеща роля има учителят/класният ръководител. При работата на равнище клас/група следва да се прилагат всички форми на групова работа, дискусии, решаване на казуси, ролеви игри, споделяне на опит, като се използват възможностите на учебната програма, вкл. теми от глобалното, гражданското, екологичното, здравното, интеркултурното образование, часа на класа, различни извънкласни и извънучилищни дейности
- **Използване на подход, ориентиран към децата, на подхода за работа с връстници, осигуряване на условия** за участие на децата и учениците, които да станат естествените помощници при реализирането на дейностите по превенция (ползване на организацията на ученическите съвети, различни инициативи, идващи от децата и др.)
- **Провеждане на тематични родителски срещи**

II. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

2.5. Дейности по интервенция

2.5.1. Дейности по интервенция на ниво институция

Дейностите по интервенция на ниво институция задължително се включват в Годишния план за дейността на институцията и се приемат на първия педагогически съвет за учебната година. Включват:

- **Водене на дневник със случаи и процедури за управление на информацията**
В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на второ и трето ниво според приетата класификация (Приложение 1), при които е необходима и намесата на координационния съвет
- **Инициране на работа по случай, включително насочване на случая към други служби.**
При случаи от трето ниво, както и по преценка при случаи от второ ниво, незабавно се уведомява Дирекция „Социално подпомагане“ (Отдел „Закрила на детето“ - 03Д) и/или полицията.

Всеки служител в училището е длъжен при установяване на случай на насилие и тормоз незабавно да уведоми директора на институцията.

II. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

2.5.2. Дейности по интервенция на ниво група/клас

- **Обсъждане между децата/учениците и учителя на групата/класния ръководител** с цел изясняване на възникнал проблем, влиянието върху всички участници и свидетели, последствията, както и възможните решения
- **Съвместни действия между класен ръководител или учител и психолог/ педагогически съветник и включване на външни специалисти.**

Може да се организират допълнителни занятия с цялата група/клас с подкрепата на психолога или педагогическия съветник. За целта би могъл да се покани и външен за училището, центъра за подкрепа на личностното развитие, специализираното обслужващо звено специалист.

- **Използване на посредник при разрешаване на конфликта.**
- **Провеждане на тематична родителска среща.**

II. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

3. Работа с родители

Партньорството с родителите може да се осъществява чрез:

- **Провеждане на тематична родителска среща**, в която учителите да запознаят родителите с цялостната политика, да им се представят основните моменти в механизма и да се дискутира тяхната готовност да участват;
- **Покана към родители, които да се включат, като представят своите професии, хобита, интереси**, така че да направят видима връзката между образованието и приложението му в живота;
- **Идентифициране на родители**, които могат да бъдат посредници за осъществяване на връзка между училището, центъра за подкрепа за личностно развитие, специализираното обслужващо звено и други организации и институции.

II. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

Партньорството с родителите в случаи на интервенция: необходимо е родителите на участващите в ситуацията на насилие или тормоз деца да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от институцията действия за разрешаване на ситуацията.

- **Добре е разговорът да бъде започнат със силните страни на децата** и след това да се представи ситуацията. Това ще помогне за свалянето на напрежението още в началото.
- **Добре е останалите родители от групата/класа също да бъдат информирани за ситуацията и предприетите действия** с цел изясняване на неизвестните. По този начин се ограничават различни интерпретации и спекулации поради непознаване на ситуацията. Родителите трябва да бъдат информирани, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете или деца от тяхна страна са недопустими и само ще задълбочат конфликта.
- **Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място**, в партньорски взаимоотношения, като се остави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки; от разговора могат да бъдат изведени конкретни договорености - кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат. По преценка, учителят може да насочи родителите за консултация с педагогическия съветник или с училищния психолог, или с други специалисти при необходимост.

В случай че родителите отказват да съдействат или по някакъв начин възпрепятстват действията на детската градина, училището, центъра за подкрепа на личностното развитие, специализираното обслужващо звено учителят следва да се обърне към координационния съвет и случая да се обсъди.

II. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

4. Ресурсна обезпеченост

4.1. Ръководството на институциите в системата на училищното образование е необходимо да осигурява:

- **ежегодно обучение на служителите по теми, свързани с насилието и тормоза;**
- **обучени специалисти за интервенция в ситуации на тормоз** в институцията, а при липса на такива да се обърне към външни за институцията специалисти, които са обучени за интервенция в ситуации на тормоз;
- **информация, материали по темата за насилието и тормоза** в училището, информация за наличните ресурси в общността и други.

4.2. Министерството на образованието и науката е необходимо да осигурява:

- **проучване на необходимостта от повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти в областта на справяне с тормоза** в образователните институции;
- **обучения** чрез включване на тематични области, свързани с насилието и тормоза, в Националната програма за квалификация, посредством оперативни програми и други.

Приложение 1: Класификация на формите на насилие и тормоз и предприемане на съответни действия

Първо ниво – нарушаване на правилата. Ситуациите от първо ниво не се регистрират в Дневника.

Второ ниво – повтаряне на едни и същи нарушения на правилата или насилие с по-сериозни последици – тормоз. Ситуацията на тормоз се вписва в Дневника.

Трето ниво - системна злоупотреба, както и ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето за който и да е от участниците в ситуацията. Ситуациите на тормоз от трето ниво се описват в Дневника.

Приложение 2: Насоки за интервенция

1. Прекратяване на ситуация на насилие и тормоз

- **в случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени** и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно
- **не трябва веднага да се разпитва за случилото се**, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. Фокусът на интервенцията трябва да бъде насочен към децата- свидетели на насилието, към средата, а не към активните участници и потърпевшите в ситуацията на насилие
- **когато става въпрос за първа проява**, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, **може да се приложи подходът за възстановяване на щетата** или да се наложи друга предварително съгласувана мярка

Приложение 2: Насоки за интервенция

2. Подход за възстановяване на щетата

Възстановяване на щетата е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени. Най-добре този подход да се приложи от учителя/класния ръководител, педагогическия съветник/психолога.

- **като първа стъпка учителят/класният ръководител изслушва детето.** Не е желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевшото дете
- **ключов момент във възстановяването на щетата е, че учителят/класният ръководител разговаря е детето, а детето само предлага как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност.** С това негово предложение трябва да се съгласи и детето, което е потърпевш от насилието
- **след изясняване на ситуацията и постигане на договореност, учителят/класният ръководител за определен период от време проследява поведението на децата и дава обратна връзка**
- **при преценка може да бъде насочено към услуги в общността**

Приложение 2: Насоки за интервенция

3. Действия при инцидент, криза или при повторна ситуация на насилие или тормоз

При повторна ситуация на насилие или когато има случай на инцидент или криза се следват предписанията от механизма, описани в Приложение 1. Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия.

4. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността

Насочването на детето и неговите родители към консултация и психологическа работа следва да се осъществява от психолога, педагогическия съветник или ако няма такъв - от учителя на групата/класния ръководител. **Насочващият трябва да е запознат с услугите в общността и да даде пълна и конкретна информация на родителите за възможните услуги и програми.**

Приложение 2: Насоки за интервенция

5. Действия при насилие на дете/ученик срещу член на екипа на институцията

- **Действието се прекратява незабавно от възрастен, който е в близост до мястото на извършеното насилие**
- **Оказва се помощ**, в случай че има пострадал/пострадали
- **Детето трябва да бъде отделено** с оглед на възстановяване на сигурността. Отделянето на детето може да бъде временно до успокояването му, осъществява се психологическо консултиране/кризисна интервенция
- **Уведомяват се родителите на детето**
- **С детето започват дейности за установяване на причините, изясняване на ситуацията, оценка на проблема.** С него задължително разговаря психолог или педагогически съветник. Последният дава становище след оценката на проблема и поведението за целите на вземането на решение за последствията от педагогическия съвет

Приложение 2: Насоки за интервенция

6. Действия при насилие на възрастен срещу дете/ученик

- При насилие на възрастен над дете **незабавно се подава сигнал към ОЗД и/или полицията и се свиква Координационния механизъм за дете в риск**
- **Училището извършва последователни действия - описани в Приложение 3: Кога, кой и къде може да подава сигнал за дете в риск?**
- **С пострадалото дете разговаря психолог или педагогически съветник, който прави оценка и изготвя становище**

ПРИЛОЖЕНИЕ 3: КОГА, КОЙ И КЪДЕ МОЖЕ ДА ПОДАВА СИГНАЛ ЗА ДЕТЕ В РИСК?

1. Кога се подава сигнал за дете в риск?

- Съгласно Закона за закрила на детето (чл. 7, ал. 1) „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане“, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи
- Съгласно ал. 2 „Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна”

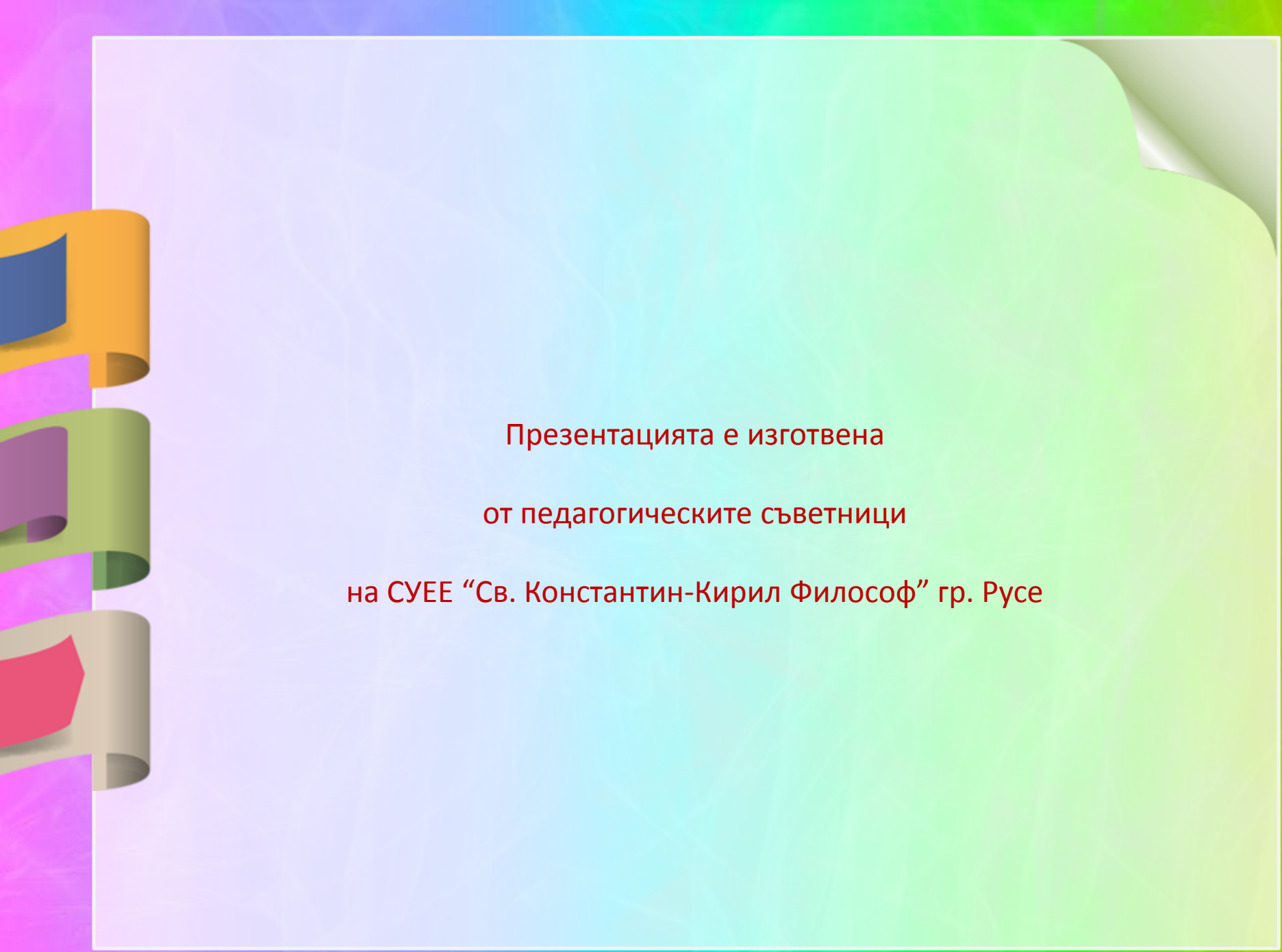
2. Кой подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

- При идентифициране на случаи на насилие и тормоз на ученици **директорът на институцията следва да бъде незабавно уведомен. От страна на институцията сигналът се подава от директора.**
- **Всеки член на институцията, който е станал свидетел на ситуация на насилие и тормоз, е длъжен незабавно да уведоми ОЗД и/или полицията.**
- **В случай на подозрение за ситуация на тормоз, всеки служител в институцията може да проведе консултация, като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с консултант на телефон: 116 111, а в ситуации на кибернасилие и кибертормоз - с Националния център за безопасен интернет на телефон: 124 123 или чрез сайта: www.safenet.bg**

ПРИЛОЖЕНИЕ 3: КОГА, КОЙ И КЪДЕ МОЖЕ ДА ПОДАВА СИГНАЛ ЗА ДЕТЕ В РИСК?

3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

- Към Държавната агенция за закрила на детето функционира **Национална телефонна линия за деца 116 111**, която работи 24 часа в денонощието. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. В случаи, касаещи насилие и тормоз в интернет (кибернасилие и кибертормоз), сигнал може да се подава към **Националния център за безопасен интернет**. Към центъра функционира консултативна линия, отворена в работните дни между 10,00 и 16,00 часа на **телефон: 124 123**, **имейл: helpline@online.bg** и **чат в сайта: www.safenet.bg**. Консултациите на линията са анонимни и на нея могат да се свързват както деца, така и професионалисти и родители
- Сигнал може да бъде подаден и към националния телефон за спешни повиквания: **112**

Презентацията е изготвена
от педагогическите съветници
на СУЕЕ “Св. Константин-Кирил Философ” гр. Русе